१८ Have You Been to Yulshul?
ཁྱོད་ཡུལ་ཤུལ་ལ་སོང་ཡེ་མྱོང་།

☛ Key Grammar Points in Lesson Eighteen:

1. Experiential Marker མྱོང
2. སྔོན་ན *Before* and རྗེས *After* clauses
3. Adverbial Construction with ནོ
4. Perception Verbs: རིག *to See* and གོ *to Hear*
5. As Soon As: VP 1 (past) ནི་ར + V2 (past) + ནི་རེད

❖ **18.1 Dialogue**

ཐབོ་སྨྱུལ། དགེ་རྒན་བུ་ཆུང་། དགུན་གནང་བཏང་རྗེས། ཁྱོའུ་བསམ་ཚུལ་ཡིན་ན་ཨུཙ་པོ་གང་ད་རྗེ་གི་སོང་ ན་ཧ་གི།

བུ་ཆུང་། ཁྱོད་ཡུལ་ཤུལ་ལ་སོང་ཡེ་མྱོང་།

ཐབོ་སྨྱུལ། མ་མྱོང་། ཡིན་ན་ར་ངས་དེ་ས་ཆ་སྐྱིད་པོ་ཟིག་ཡིན་ནོ་གོ་མྱོང་ང་།

བུ་ཆུང་། དོ་མ་དེ་མོ་རེད། དོ་ཡ་ཙེ་གི་མག་པ་ཡུལ་ཤུལ་གི་རེད། ཉིས་སྟོང་གསུམ་ལོ་ཛ་ང་ཡེ་ཙེ་གནས་ འགྲོ་གོ་དུས་སོང་མྱོང་ང་། ངས་ས་དེ་མི་བརྗེད་གི།
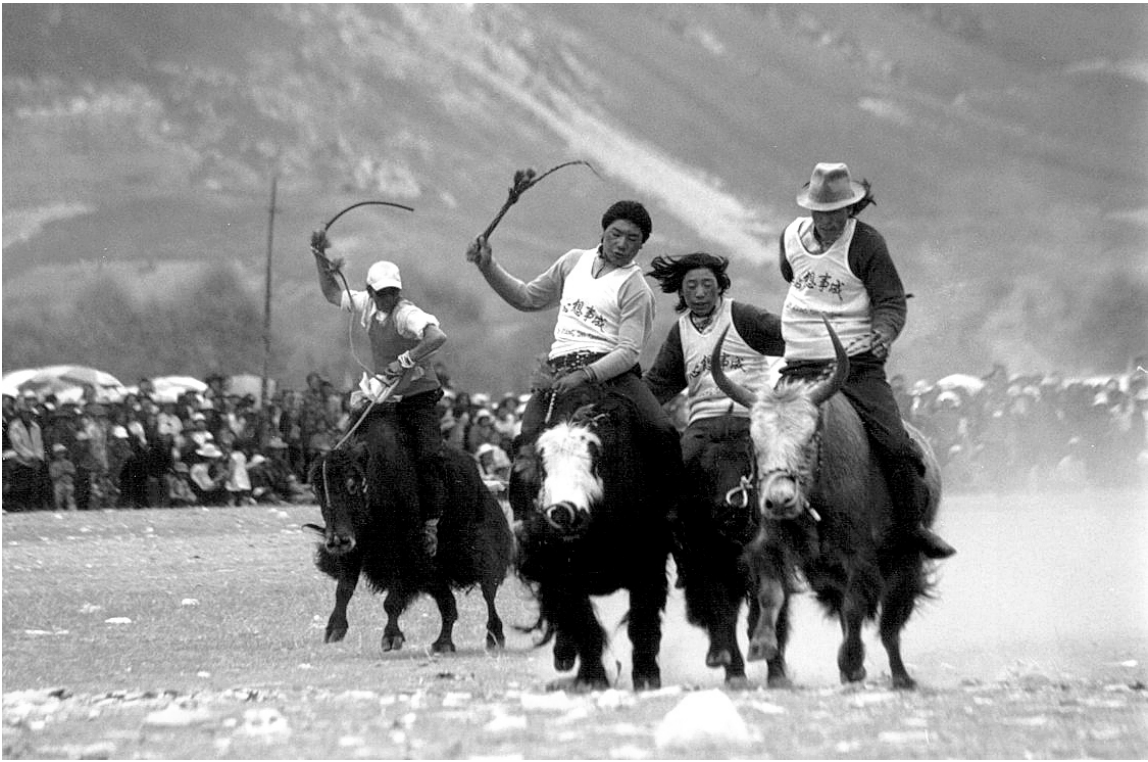
ཐབོ་སྨྱུལ། ཡུལ་ཤུལ་ར་ཁྱོའུ་ཡུའུ་ཕྱོགས་གཉི་ག་ཛ་མི་འདུ་ས་ཆེ་ཟིག་ཡོད་གི།

བུ་ཆུང་། མི་འདུས་མང་ནི་རེད། ཐོག་མར། ཁི་ཚོའི་གི་སྐད་ཆ་ཨམ་སྐད་ར་འདུ་ནི་མ་རེད།

ཐབོ་སྨྱུལ། རེད། དཔེ་ཆའི་ཐོག་ན་ར་ཡུལ་ཤུལ་གིས་ཁམས་སྐད་བཤད་ནི་རེད་ཟེས་ཡོད་གི། ངས་ཁམས་ སྐད་གོ་མྱོང་མེད། ཁྱོས་བཤད་ཡེ་ཤེས།

བུ་ཆུང་། བཤད་མི་ཤེས། ཡིན་ན་ར་ཙེ་གི་ཟིག་གོ་ལ། གཉིས་ནས་ཡུལ་ཤུལ་གི་རྩ་ཐབང་ཞིག་ཆེ་གི། དེ་ན་ འགྲོག་པ་མང་གི། མྱི་ཚང་མ་ཕྱུག་པོ་ར་རེད། གསུམ་ནས་ཁི་ཚོའི་གི་གོན་རྒྱོ་ར་མི་འདྲ། མགོ་ བཏགས་ཡོད་ནོ་ར་ཡུས་གོན་ཡོད་ནོ་ཚང་མ་དབུས་གཙང་ར་ཡ་མདོ་ས་ཁྱུལ་གཉི་ག་ར་མི་འདུ་གི།

318

ཐབ་མུ་ལུ།　དེ་མོ་ཞིག་ཡིན་ནོ་ཤུ་གི་ད་ཏྲོ་ཚོས་ཅིག་བསླབས་ཏེ་ར་སྒྱུ་ཁམས་པ་ཡིན་ནོ། སུ་ལ་མདོ་བ་ཡིན་ནོ། སུ་དབུས་གཙང་བ་ཡིན་ནོ་ཅིག་བསླབས་ཏེ་ར་ཤེས་ནི་རེད་ལ།

བ་ཆུང་།　རེད། ངས་ཏྲི་འ་གོན་རྒྱུའི་འ་བསླ་སྒྲོལ་ལ་རྩབ་ན། གཞུག་ནས་ཁྱེད་ར་དབྱེ་བ་བཀར་ཐུབ་ནི་རེད།

ཐབ་མུ་ལུ།　ང་ནམ་ཞིག་ག་སོང་ན་ཆུ་གི།

བ་ཆུང་།　ཡུལ་ཤུལ་གི་རྟ་རྒྱུགས་དུས་ཆེན་སྐྲ་བ་བདུན་པའི་ནང་ང་རེད། ཁྱིང་ཆེན་པོ་ཡོད་ནི་རེད། དི་རེས་སོང་ན་ད་ཁྱེས་གོན་རྒྱུའི་ཡག་པ་མང་ང་རེག་ཐུབ་ནི་རེད།

ཐབ་མུ་ལུ།　དི་རེས་དི་ན་ཁྱི་མང་ནི་རེད་ལ།

བ་ཆུང་།　མང་ནི་རེད། རྟ་ཐབ་ཐོག་ན་ནས་སྒུར་ར་མང་ང་ཡོད་ནི་རེད། བོད་ཀྱི་ཁྱི་འ་མགྲོན་ཚེས་ར་ཆེ་གི། གལ་ཏེ་ཁྱེས་ཁི་ཚེའུ་སྐྱད་ཚ་བཀད་ཤེས་ན། ཁི་ཚེས་ཏྲི་རས་སྒུར་ནང་ང་གདན་འདྲེན་ཞུན་ར་ཐབ།

ཐབ་མུ་ལུ།　ཞེ་གི་ཐུ་གི། ཏི་འདྲེས་དབྱར་གནང་ང་ད་ད་འགྱོ་ཁོ་ཐག་ཡིན། མ་སོང་སྟོན་ན་ངས་ཁམས་སྐྱད་སློབ་བ་རྒྱུ་ཡིན།

Yak Racing, Yulshul, Qinghai

319

Tom: Teacher Wuchung, after winter vacation starts, where do you think I should
          go. (Lit. It's good if I went to have fun where.)

Wuchung: Have you been to Yulshul?

Tom: I haven't. But I heard that it is a beautiful place.

Wuchung: It is indeed. My elder sister's husband is from Yulshul. I went there in 2003
          when my sister got married. I won't forget that place.

Tom: Is there any difference between Yulshul and your hometown?

Wuchung: There are many differences. First, their (spoken) language is different from
          the Amdo dialect.

Tom: Yes, in a book it also says that they speak Kham dialect in Yulshul. I have
          never heard Kham dialect. Do you know how to speak it?

Wuchung: No, but I understand a little. Secondly, the grassland in Yulshul is very big.
          There are many herdsmen. They are also very rich. Thirdly, their costumes
          are also different. What they wear on their heads and what they wear on
          their bodies are both different from U-Tsang and Amdo regions.

Tom: Therefore, as soon as you see people, you know who is from Kham, who is
          from Amdo, and who is from U-Tsang.

Wuchung: Yes, if I teach you how to look at costumes, you can also distinguish the
          differences in the future.

Tom: When is the best time to go?

Wuchung: The horse-racing festival in Yulshul is in July. It's very famous. If you go
          at that time, you will be able to see lots of beautiful costumes.

Tom: There will be a lot of people, won't there?

Wuchung: Lots! There will also be many tents in the grassland. Tibetans are hospitable.
          If you speak their language. They may invite you to stay with them in the tent.

Tom: Great! I'll definitely go in the summer next year. Before I go, I will study the
          Kham dialect.

❖ 18.2 Vocabulary

18.2.1 Vocabulary from the Dialogue

1.	དགུན་གནང་།	n.	winter vacation
2.	བཏང་།	v.	to have (holiday/vacation)
3.	རྗེས།	conj.	after (+ clause)
4.	བསམ་ཚུལ།	n.	opinion, thought
5.	རྩེ།	v.	to play, to have fun, to play (sports)

6.	སྐྱོང་།	aux.	experience aspect marker
7.	སྙིང་པོ།	adj. (attr.)	beautiful
8.	གོ།	v.	to hear, to understand
9.	ང་མ།	adv.	indeed
10.	དེ་འདྲ། [དི་འདྲ།]	adj.	(it is) so, like this
11.	མག་པ།	n.	husband (= སྐྱེས་པ།)
12.	ཉིས་སྟོང་གསུམ་ལོ།	n.	year 2003
13.	གནས་འགྲོ། [""""ལ་འགྲོ།]	v.	to get married
14.	གོ།	aux.	contraction of གི་ཡོད།
15.	ཞིང་སྡེ།	n.	farming village (= གྲོང་སྡེ།)
16.	མི་འདྲ་ས།	n.	difference
17.	ཐོག་མར།	adv.	first
18.	ཡུལ་སྐད།	n.	(local) dialect, speech
19.	ཨམ་སྐད།	n.	Amdo dialect
20.	འདྲ།	adj.	same
21.	ཡུལ་ཤུལ་གིས། [""""གྱིས།]	n.	Yulshul marked Ergative (as Agent)
22.	གསུམ་ནས།	adv.	thirdly
23.	ཕྱུག་པོ།	adj. (attr.)	rich
24.	གོན་རྒྱུའི། [གྱོན་གོས།]	n.	costume
25.	མགོ་པོ།	n.	head
26.	བཏགས།	v.	to wear (headpieces, etc.)
27.	ལུས།	n.	body
28.	གོན།	v.	to wear (clothes, etc.)
29.	དབུས་གཙང་།	n.	U-Tsang
30.	ཨ་མདོ།	n.	Amdo
31.	ས་ཁུལ།	n.	region
32.	དེ་མོ་ཟིག་ཡིན་ཙ་ན་གི།	phrasal conj.	therefore; so then

[དེ་འདྲ་ཞིག་ཡིན་པས།]

33.	(ད)...ནི་ར། [དི་མ་ཐག]	conj.	as soon as
34.	བལྟ་སྟོལ།	n.	way / method to look
35.	གཞུག་ནས།	adv.	in the future
36.	དབྱེ་བ་བགར།	v. (O-V)	to make a distinction, to distinguish
37.	ནམ་ཞིག་ག [ནམ་ཞིག་ལ]	interr. adv.	at what time (marked Obliq)
38.	རྟ་རྒྱུགས།	v. (O-V)	to race horses
39.	དུས་ཆེན།	n.	festival
40.	གྲིང་ཆེན་པོ། [མིང་ཆེན་པོ]	adj. (attr.)	famous
41.	དེ་རིས། [དེ་དུས]	adv.	at that time
42.	རིག	v.	see
43.	རས་གུར།	n.	tent
44.	མགྲོན་ཆིས་ཆེ།	adj. (N-A)	hospitable (lit. hospitality big)
45.	གདན་འདྲེན་ཞུ།	v.	to invite
46.	ན་ཐང་། ["ལས་ཆེ]	aux.	expressing conjecture (*perhaps*)
47.	ཕྱི་འདྲེས། [སང་ལོ]	n. / adv.	next year (= སང་ལོ)
48.	དབྱར་གནང་།	n.	summer vacation
49.	སྟོན་ན།	conj.	before (+ clause)

18.2.2 Additional Vocabulary

50	སྟོན་ཆད།	adv.	before, in the past
51	འཆམ།	n.	*cham* (Tibetan religious dance)
52	གྲོ།	n.	traditional (Tibetan) dance
53	གཏན་ནས།	adv.	never (in a negative sentence)
54	སྙན་མོ།	adj. (attr.)	good-sounding
55	དལ་གི།	adj. (pred.)	slow
56	མགྱོགས་གི།	adj. (pred.)	fast
57	འཕྱི་གི།	adj. (pred.)	late

58	སྐྱེས།	v.	to be born (past)
59	རྣ་ལུང་།	n.	earring
60	སྐེ་རྒྱན།	n.	necklace
61	གོན་པ།	n.	clothes
62	མཛུབ་དཀྲིས།	n.	ring
63	ལག་གདུབ།	n.	bracelet
64	ཕྱི་གླིང་པ།	n.	foreigner (= ཕྱི་རྒྱལ་པ)
65	བགད།	v.	laugh
66	རྒྱལ་ཁབ།	n.	country (*in country* use Ladon: བ)
67	སྐྱེས་སྐར།	n.	birthday

❖ **18.3 Grammar Notes**

► 18.3.1 Subordinate Clauses: སྔོན་ན *Before* and རྗེས *After*

The conjunctions སྔོན་ན *before* and རྗེས *after* take a subordinate clause as their English counterparts.

(1) *Before...*   མ (Neg.) + Verb (past) + སྔོན་ན + main clause

   After...   Verb (past) + རྗེས + main clause

cf. *When...*   Verb (present) + དུས + main clause (16.3.5)

Note that the *before* clause must be in the negative. That is, instead of saying *before I go*, Tibetan says *before I haven't gone*. This is understandable because the Tibetan way of looking at the *before* clause is that the event of the main clause takes places when the subordinate event has not happened. Also note that the subordinate verb in both the སྔོན་ན *before* and རྗེས *after* clauses are in the past tense. In both cases, the past tense is employed in its sense of anteriority. Examples:

(1) ཟ་མ་ཟས་རྗེས་རྒྱུ་སྲང་ང་འགྱོ་རེ། Let's go to the street after we eat.

(2) ཡུལ་ཤུལ་ལ་མ་སོང་སྔོན་ན་ངས་ཁམས་སྐད་སློབ་རྒྱུ་ཡིན།
   Before I go to Yulshul, I will study the Kham dialect.

(3) ངས་མ་བསླབས་སྔོན་ན་བོད་སྐད་དཀའ་ནོ་མ་ཤེས།
   Before I studied it, I didn't know Tibetan was difficult.

(4) དབྱར་གནང་མ་བཏང་སྔོན་ན་ཁྱོས་ཆེ་ཞིག་ཡེ་ན་འདོད་གི།

What do you want to do before the summer vacation starts?

(5) བོད་ཡིག་བསླབས་རྗེས་མཚོ་སྔོན་ན་འགྲོ། Go to Qinghai after we study Tibetan.

Incidentally, the adjective *blue* is also written as སྔོན. In example (5), མཚོ་སྔོན *Qinghai* which literally means *blue sea*, is marked with ན (ལ་དོན). The last two syllables of the phrase མཚོ་སྔོན་ན *to Qinghai* are not to be confused with the conjunction སྔོན་ན.

► 18.3.2 མྱོང: Experiential Aspect Marker

The syntactic property of མྱོང is straightforward, it follows a verb in past tense; མ་མྱོང for negative form; and ཨེ་མྱོང for *yes-no* interrogative form. Semantically, མྱོང functions as an experiential marker indicating that the subject of the verb has the experience of doing the action denoted by the verb. It can usually be translated by *ever* in an affirmative/interrogative sentence or *never* in a negative sentence. Examples:

(1) ཁྱོ་ཡུལ་ཤུལ་ལ་སོང་ཨེ་མྱོང་། Have you ever been to Yulshul?

(2) ང་པེ་ཅིན་ན་སོང་མ་མྱོང་། I have never been to Beijing.

(3) ངས་རྩམ་པ་ཟས་མྱོང་ང་། I have eaten tsampa before.

(4) ཁྱོས་སྔོན་ཆད་བོད་ཡིག་བསླབས་ཨེ་མྱོང་། Have you studied Tibetan before?

(5) ཐོའི་མུའུ་མཚོ་སྔོན་ན་མ་ཡོང་སྔོན་ན་ཇ་བསྐུབས་མ་འཐུང་མ་མྱོང་ཞིག

Tom had never drunk butter tea before he came to Qinghai.

(6) ཨ་ཡེ་སྒྲོལ་མས་སྔོན་ཆད་ཨ་རི་བ་རིག་མ་མྱོང་ཞིག

Granny Drolma had never seen an American before.

The adverb སྔོན་ཆད *before, in the past* is often used in the above examples, expressing experience in the past. Note that for *I have been to…*, Tibetan uses སོང (past tense of འགྲོ *to go*) and not ཡིན *to be*.

Although English employs present perfect to indicate experience, not all sentences expressed in present perfect are related to experiential expression. The following sentences, for instance, should not involve མྱོང:

(7) Have you seen Tom today?

(8) Have you had breakfast yet?

Assume that the speaker and the listener are both acquaintances of Tom. For sentence (7), clearly the speaker is not asking about whether the listener has ever seen the face of Tom. Likewise, the second sentence cannot be a question about whether the listener has

ever had the experience of having breakfast. In Tibetan, simple past tense is employed for (7) and durative past for (8), as shown below:

(9) དེ་རིང་ཁྱོས་ཐོབ་མུ་ལུ་ཨེ་རིག Have you seen Tom today?

(10) ཁྱོས་ནང་ད་འཛུངས་བཏང་ནིས། Have you had breakfast yet?

Try not to equate མྱོང with English present perfect.

► 18.3.3 རིག *to See* and གོ *to Hear*

The perception verbs རིག *to see* and གོ *to hear* are different from the volitional action verbs བལྟས *to watch, to look at,* and ཉན *to listen.* Recall that བལྟས and ཉན are Object-Ladon verbs, which mark their direct object Oblique Case with ལ་དོན. རིག and གོ mark their direct object Absolutive case (no marking), like any regular transitive verb. Note that the subject of all four verbs are marked Ergative Case. Examples:

(1) ཡུལ་ཤུལ་ནས་ཁྱོས་གོན་རྒྱུའི་ཡག་པ་མང་ང་རིག་ནི་རེད།
You can see lots of beautiful costumes in Yulshul.

(2) ངས་སྟོན་ཆད་འཆམ་གཏན་ནས་གོ་མ་མྱོང་།
I have never heard of *cham* dance before.

(3) ཨ་ཡེ་བདེ་སྐྱིད་སྒྲོལ་མས་སྟོན་ཆད་ཨ་རི་བ་གཏན་ནས་རིག་མྱོང་མེད།
Granny Degyi Drolma has never seen an American before.

The adverb གཏན་ནས *never* is frequently used in a negative sentence with མྱོང, meaning *never have the experience of…* The English perception verbs usually take an infinitival complement such as *see/hear someone* + VP (infinitive). The Tibetan perception verbs རིག or གོ take a <u>finite clause</u> as complement, evidenced by the use of the complementizer ནོ *that.* That is, instead of saying *I saw John dance,* Tibetan says *I saw that John danced.* It is possible that the subject of the main clause and the subject of the embedded clause both carry Ergative Case. The pattern:

(4) Subject (Erg) + [finite embedded clause] + ནོ + རིག or གོ

Examples:

(5) ངས་བཀྲ་ཤིས་ར་དོན་གྲུབ་མཉམ་གི་དཔེ་མཛོད་ཁང་ང་འགྲོ་གོ་ནོ་རིག་ག
I saw Trashi and Dondrup go to the library together.

(6) ཁྱོས་ཁོ་དགེས་དགེ་རྒན་ན་ཁ་བརྡ་ཡེ་གོ་ནོ་ཨེ་རིག
Did you see him talk to the teacher?

(7) ངས་སྒྲོལ་མ་མཚོ་གིས་གླུ་སྙན་མོ་བླངས་ནོ་གོ་མྱོང་ང་།
I have heard Drolma Tso sing that beautiful song.

གོ་ can also mean *to understand by listening* (cf. English: *I hear ya*.) For example:

(10) ད་རེས་གོ་སོང་ང་། I understand now.

When གོ་ takes a complement clause *(to hear) that + clause*, it patterns with ཤེས་ *to know* by taking the same complementizer ནོ་. They contrast with ཟེར་ *to say*, and འདྲི་ *to* in that ཟེར་ and འདྲི་ do not take an overt complementizer when taking a clausal complement. The pattern is shown as follows:

(11) གོ་ *to hear* / ཤེས་ *to know* that: [clause] + ནོ་ + གོ་ /ཤེས་

ཟེར་ *to say* / འདྲི་ *to ask*: [clause] + ཟེར་ / འདྲི་ (no complementizer ནོ་)

Compare the embedded clauses in (12), (13) with that in (14)

(12) ངས་དེ་ས་ཆ་སྐྱིད་པོ་ཞིག་ཡིན་ནོ་གོ་མྱོང་ང་། I have <u>heard</u> that that is a beautiful place.

(13) ངས་ཁོ་དེ་རིང་མི་ཡོང་ནོ་ཤེས། I <u>know</u> that he is not coming today.

(14) དགེ་རྒན་གྱིས་ཁོ་དེ་རིང་མི་ཡོང་ཟེར་གྱི། The teacher <u>said</u> that he was not coming today.

Recall that, since ཟེར་ *to say* / འདྲི་ *to ask* take direct quote as complement, it is possible to use objective particles or auxiliaries in the embedded clause.

<div style="border:1px solid">

► 18.3.4 ...ན་ཚ་གི་ vs. ... ནོ་ཚ་གི་ and the Adverbial Construction

</div>

When the adjective ཚ་གི་ *good* takes a ན་ clause, it means *it is better if...* The pattern is: VP (past) + ན་ + ཚ་གི་. Note that the verb in the ན་ *if* clause is in <u>past</u> tense, reflecting its subjunctive (irrealis) usage. Examples:

(1) ང་ཚོས་ཆེ་ཞིག་ཟས་ན་ཚ་གི།

What is better for us to eat? (Lit. It is better if we ate what?)

(2) ང་ནམ་ཞིག་ག་སོང་ན་ཚ་གི། When is it good for me to go?

(3) རླངས་འཁོར་གང་ཞིག་ག་བསྡད་ན་ཚ་གི། Which bus is better to take?

Note that in (2) the word ནམ་ *when* is marked by the indefiniteness marker ཞིག་, then the phrase ནམ་ཞིག་ is marked with temporal ལ་དོན་ (ག), meaning *in what time*. The verb སོང་ *went* is in past tense, required by the pattern.

The pattern is compatible with the adverb འབྱར་གི་ *very much*. Its addition (ན་+ འབྱར་ གི་ཚ་གི་) renders an even stronger suggestion from *it's better*… to *it's best*… Example:

(4) ནམ་སོང་ན་འབྱར་གི་ཚ་རེས་རེད། When is the better/best time to go?

When Teacher Wuchung recalls his experience in Yulshul, he says ང་རྗེ་ནོ་ཚ་གི། *I had a good time*. The sentence also ends with ཚ་གི་ but it is an entirely different structure, most

326

notably with the particle ནོ་. We call this pattern the Adverbial Construction.

(5) Adverbial Construction: VP (past) + ནོ་ + ཧྱ་གི (or other adjectives)

The structure changes the interpretation of the adjective ཧྱ *good* to a manner adverb *well*. རྩེ *to play* also means *to have a leisure time enjoying oneself*. It's an intransitive verb in this case. The sentence literally means *I enjoyed myself well*. The adjective that follows ནོ་ in the above pattern is not limited to ཧྱ་གི. More examples:

(6) ཁྱོས་གོན་ནོ་ཡག་གི། You are dressed nicely.

(7) མི་དགོས་བླངས་ནོ་སྙན་གི། She sings beautifully.

(8) ཁོས་ཡི་གི་བྲིས་ནོ་དལ་གི། He wrote slowly.

(9) རྟ་འདི་རྒྱུགས་ནོ་མགྱོགས་གི། This horse runs fast.

(10) ཁོས་དཔེ་ཆ་བཀྟན་ནོ་ཧྱ་གི། He studies well (lit. He reads books well.)

(11) ངས་བཤད་ནོ་འཁྲུག་སོང་ཟིག I said it wrong/incorrectly.

Amdo Tibetan does not have morphological marking like the English *-ly* to derive manner adverbs from adjectives (e.g. *slow* → *slowly; beautiful* → *beautifully*) The Adverbial Construction of "V + ནོ་ + Adj." does the job. Recall in Lesson 13, we introduced the structure of the relative clause, which also ends with the same functional word ནོ་. The two ནོ་'s have quite different functions. One ནོ་ is to lead a relative clause and the other ནོ་ to introduce (or rather, to turn an adjective into) a manner adverb. Compare the following two sentences:

(12) [ཁོས་{ }བྲིས་ནོའུ་] ཡི་གི་ཧྱ་གི། The letter/words that he wrote is/are good.

(13) [ཁོས་ཡི་གི་བྲིས་ནོ་] ཧྱ་གི། He wrote the letter/words (referring to handwriting) well.

A relative clause is so named because there is always an element in the clause that is "relativized," therefore _missing from_ or _leaving a gap in_ that clause. The gap is marked with { } in sentence (12). It represents the head noun ཡི་གི *the letter/words*, which leads the relative clause. In (13), the clause has no missing element, the subject ཁོས་ and the object ཡི་གི་ are both there before the verb བྲིས. It is patently not a relative clause. The ནོ་ in (12) is pronominal, standing for *what he wrote*, and can take Genitive Case འུ་before it is connected to the head noun. The ནོ་ in (13) is not pronominal. It connects to an adjective. There is no mistaking that these are two different structures.   More examples for this important Adverbial Construction:

(14) ངག་དབང་ཡོང་ནོ་ཞེ་གི་འཕྱི་གི། Ngawang came very late.

(15) ང་ཚོ་ཚང་མ་གཉིད་ནོ་བདེ་གི། We all slept well.

(16) སྒྲོལ་མས་བོད་སྐད་བཤད་ནོ་མགྱོགས་གི། Drolma speaks Tibetan fast.

(17) ཁི་དགེ་རྒྱུགས་ནོ་མགྱོགས་གི། He runs fast.

(18) མོ་དགོས་བླངས་ནོ་སྣུན་གི། She sings beautifully.

Again, none of the part that appears before ནོ in the above examples can be sensibly interpreted as a relative clause.

<div style="border: 1px solid black; display: inline-block; padding: 2px 8px;">► 18.3.5 In Year 2005</div>

Recall that for སྟོང་ *thousand* the numerical that quantifies it must follow it, e.g. སྟོང་ ཚོ་གསུམ *three thousand*. For the calendar year 2003, the word order is the opposite: ཉིས་སྟོང་གསུམ་ལོ. Remember to put the word ལོ *year* <u>after</u> the number, unless you intend mean a long period of time over two thousand years. For any year in the 20th century, the simplified (and customary) way of naming the year is, for example, གཅིག་དགུ་དགུ་ བཅུ་གོ་བརྒྱད་ལོ། *1998*, which literally reads as *year one-nine-ninety-eight*. Examples:

(1) ད་ལོ་སྟེ་ལོ་ད་རེད། What year is this year?

(2) ཉིས་སྟོང་ལྔ་ལོ་རེད། It is the year 2005.

For the adverbial preposition phrase *in + year*, one needs to add ལ་དོན to the word ལོ *year*. Since ལོ is an open syllable, the ལ་དོན (འ) is not audible in colloquial Amdo, but the written form ལོར clearly shows that it is marked Oblique. Examples for this temporal phrase of *year*:

(3) ཁྱོ་ནམ་གི་ལོ་འ་ལྷ་ས་སོང་ནིས། What year did you go to Lhasa?

(4) ང་གཅིག་དགུ་བརྒྱད་ཉུ་གྱུ་བདུན་ལོ་འ་སོང་ནིས། I went there in the year 1987.

(5) ཁྱོ་ནམ་ཕྱིར་ར་ཨ་མེ་རི་ཁ་ཡོང་ནིས། When did you come to the United States?

(6) ང་འདི་འ་གཅིག་དགུ་བདུན་ཉུ་དོན་ལྔ་ལོ་འ་ཡོང་ནིས། I came here in 1975.

(7) ཁྱོ་ནམ་སྐྱེས་ནེ་ཡིན། When were you born?

(8) ང་གཅིག་དགུ་བརྒྱད་ཉུ་གྱུ་གཅིག་ལོའི་ཟླ་བ་གཉིས་པའི་ཚེས་པ་བཞི་འ་སྐྱེས་ནེ་ཡིན།
    I was born on February 4th, 1981.

Tibetan, like most East Asian languages, states a date from bigger units to smaller units, the exact reverse order of English. For *Sunday, January 14, 2004*, Tibetan says ཉིས་སྟོང་བཞི་ལོའི་ (Genitive) ཟླ་བ་དང་པོའི་ (Genitive) ཚེས་པ་བཅུ་བཞི་གཟའ་ཉི་མ. Note that each time unit (year, month, and day) is linked with the Genitive Case.

In Tibetan numerical script, the above date looks like: ༢༠༠༤ལོའི་ཟླ་༡ཚེས༡༤གཟའ་ཉི་མ།

328

► 18.3.6 The Suffix ས Place/Aspect and མི་འདྲ་ས Difference

Lesson 17 introduced the word འདྲ་མོ་ཞིག the same as, which appears in a sentence of equal comparison, for example:

(1) བློ་བཟང་ཁྱོ་འདྲ་མོ་ཞིག་རིང་གི། Lobzang is as tall as you.

(2) སྒྲོལ་མས་གླུངས་ནོ་ཁྱོས་གླུངས་ནོ་འདྲ་མོ་ཞིག་སྟོན་གི། Drolma sings as well as you.

In the lesson, Wuchung says ཁི་ཚོ་གི་སྐད་ཆ་ཨམ་སྐད་ར་འདྲ་ནི་མ་རེད། *Their language (dialect) is not the same as Amdo dialect*, using the morpheme འདྲ same as an independent word. འདྲ *same* is an adjective, able to modify the demonstrative དེ: དེ་འདྲ *like that* (pronounced [təndra]). For example: རོ་མ་དེ་འདྲ་རེད། *It's indeed like that*. འདྲ is also part of the word མི་འདྲ *different* [məndra], literally *not same*. Both འདྲ and མི་འདྲ can take the morpheme ས to become nouns འདྲ་ས and མི་འདྲ་ས that means *sameness* and *difference*, respectively. Examples:

(3) མི་འདྲ་ས་ཆེ་ཞིག་ཡོད་གི། What's the difference?

(4) མི་འདྲ་ས་མང་ནི་རེད། There are many differences.

ས, literally *place*, means *aspect* here. It is combined with a number of adjectives to form nouns: དཀའ་ས *difficulty*, ཙ་ས *easiness*, ད་ས *good quality*, མགྱོགས་ས *quickness*, Examples:

(5) བོད་སྐད་ཞེ་གི་དཀའ་གི། ཡིན་ན་ར་རྩ་ས་ར་ཡོད་གི།
    Tibetan is hard, but there are also aspects that are easy.

(6) ངི་ཡུའུ་ས་ཆ་སྐྱིད་པོ་ཞིག་ཡིན། ཡིན་ན་ར་མི་སྐྱིད་ས་ར་ཡོད།
    My hometown is a beautiful place, but there are also aspects that are not so good.

(7) ཡུལ་ཤུལ་ར་ཁྱོའུ་ཡུའུ་གི་ཞིང་སྟེ་གཉི་ག་མི་འདྲ་ས་ཆེ་ཞིག་ཡོད།
    Are there differences between Yulshul and your farming village?

In (7), for the phrase *between the two A and B*, one says A ར B གཉི་ག. More examples:

(8) ཡི་གི་འདི་ར་ཡི་གི་དི་གཉི་ག་མི་འདྲ་ས་ཆེ་ཞིག་ཡོད་ནི་རེད།
    What's the difference between this word and that word?

(9) རྒྱ་རིགས་ར་བོད་རིགས་གཉི་ག་མི་འདྲ་ས་ཆེ་ཞིག་ཡོད་ནི་རེད།
    What's the difference between a Han Chinese and a Tibetan?

ས is a bound morpheme, to use the word *aspect* independently, one needs to say ས་ཆ. For example:

(10) ས་ཆ་འདི་ར་ས་ཆ་གན་གཉི་ག་མི་འདྲ་ས་གང་ཡོད་ནི་རེད།
     What's the difference between this place and that place?

► 18.3.7 བཏགས་, གོན་ *to Wear*

Tibetan employs two verbs that mean *to wear*: བཏགས་ and གོན་. It would appear to foreign learners that it is difficult to generalize a simple rule to predict when to use which. Below is a list of examples, which strongly suggests that the best way to deal with this wearing issue is to learn each phrase on a case by case basis.

(1) བཏགས་

 རྣ་ལུང་བཏགས། to wear earrings; སྐེ་རྒྱན་བཏགས། to wear a necklace.

(2) གོན་

གོན་པ་གོན། to wear clothes; ཞྭ་མོ་གོན། to wear a hat; མཛུབ་དཀྲིས་གོན། to wear a ring; ལག་གདུབ་གོན། to wear a bracelet.

► 18.3.8 *As Soon As*

For the expression *As soon as* + clause 1, clause 2, Tibetan employs the following pattern, with a conjunction ར:

(1) VP 1 (past) ནེ་ར་ + VP 2 (past) + ནེ་རེད or past tense ending
Example:

(2) ཁྱོས་ཅིག་བལྟས་ནེ་ར་སུ་ཡ་རི་པ་ཡིན་ནོ་ཤེས་ནེ་རེད་ལ།

  As soon as you take a look, you know who is American?

This sentence merits a quick analysis for it contains a number of key grammar points that we covered: (i) ཅིག is the verbal measurement, usually translated as *a little*. (ii) ཡིན is the default/objective *to be* in embedded clause; རེད would be incorrect. (iii) ནོ is the complementizer *that*, selected by ཤེས. Although the English sentence does not have the overt *that* due to the interrogative pronoun *who,* the Tibetan sentence obligatorily has ནོ. (iv) Lastly, with assertion structure V ནེ་རེད, the yes-no question is formed with the grammatical particle འབྲེད་སྲུད, which takes the variant ལ after རེད.

In the lesson, Tom's question is longer than the above example, containing three parallel embedded clauses, all of which need the overt complementizer ནོ.

(3) དེ་མོ་ཞིག་ཡིན་ནོ་ལྟི་གི་ད་ཁྱོ་ཚོས་ཅིག་བལྟས་ནེ་ར་ [སུ་ཁམས་པ་ཡིན་ནོ་] [སུ་ཡ་མདོ་བ་ཡིན་ནོ་] [སུ་དབུས་གཙང་པ་ཡིན་ནོ་] ཤེས་ནེ་རེད་ལ།

  Therefore, as soon as you take a look, you know [who is a Khampa] [who is an Amdowa,] and [who is from U-Tsang]?

More examples:

(4) ངས་བོད་སྐད་བཤད་ནེ་ར་ཁི་ཚོས་ང་ཕྱི་གྱིང་པ་ཟིག་ཡིན་ནོ་ཤེས་ཐལ།

As soon as I spoke Tibetan, they knew that I was a foreigner.

(5) སྒྲོལ་མ་ཐོན་ནེ་ར་ང་འ་གོད།   As soon as Drolma arrives, let me know (lit. tell me).

In (4), the verb གོད is the imperative form of the verb བཤད *to speak*. In this context, it means *to tell*. The object ང is marked Oblique with Ladon.

Below are examples of Verb 2 ending with past tense auxiliary:

(6) ངས་ཉན་ནེ་ར་གོ་ཐལ།   As soon as I listened, I understood.

(7) ཁོས་བལྟས་ནེ་ར་ཤེས་ཐལ།   He knew how (to do it) as soon as he watched.

(8) ངས་བོད་སྐད་བཤད་ནེ་ར་དབང་མོ་བགད་བཏང་ཐལ།

Rhangmo laughed as soon as I spoke Tibetan.

<div style="border:1px solid black; padding:4px; background:#eee;">

► 18.3.9 V + སྟོལ

</div>

སྟོལ is a morpheme that combines with a verb to form a noun that means *way(s) to V*. For example: ཟ་སྟོལ, *way(s) to eat*, བཀོལ་སྟོལ *way(s) to use*, འབྲི་སྟོལ *way(s) to write*, etc. The resulting noun (V + སྟོལ) goes frequently with main such verbs as ཡོད *to have*, ཤེས *to know*, སྟོན *to teach* and སྦྱོང *to learn*. Examples:

(1) གོན་རྒྱུའི་འདི་འ་གོན་སྟོལ་གཉིས་ཡོད་གི།   This piece of clothing has two ways to wear it.

(2) ལ་དོན་ན་བཀོལ་སྟོལ་མི་གཅིག་ནོ་མང་ང་ཟིག་ཡོད་གི།

The Ladon particle has many different usages (ways to use it).

(3) བྲོ་འདི་འ་འཁྲབ་སྟོལ་གཅིག་མ་གཏོགས་མེད།

This dance has only way to do it. (Lit. to dance it.)

In this lesson, Wuchung tells Tom ངས་ཁྱོ་འ་གོན་རྒྱུའི་འ་ལྟ་སྟོལ་སྟོབ་ན། *If I teach you the way to look at costumes...* Note that the verb ལྟ marks the direct object with ལ་དོན, even when it combines with སྟོལ to form a noun ལྟ་སྟོལ *the way/method to look at*. Compare the grammar note on *to teach some one how to V* in 16.3.7.

❖ 18.4 Cultural Notes

❖ 18.4.1 Horseracing Festivals (རྟ་རྒྱུགས་དུས་ཆེན)

Of all traditional Tibetan festivals, horseracing must rank among the most popular. Usually held in the summer when the grassland is at its greenest, the horseracing festival gives an almost carnival feel to the host town which is otherwise quiet and peaceful. Each

town has its own traditional date for the festival, usually in the lunar calendar. Some places have changed to the Gregorian calendar to accommodate an increasing an example of such. Maqu, Litang, Naqu, Gyantse, etc., all have their own celebrations that rival the

The Horseracing Field, Machen, Golok

Jockeys Are Typically Preteen, Maqu, Gannan

Horse Trainer, Maqu

332

grandeur and excitement of Yulshul horseracing.

Tibetans take tremendous pride in their horses and horsemanship. The winner of a horserace is considered hero of the town and the horse becomes famous and much more valuable. There are occasional monetary awards for the winning horse, which can be several times the annual income of an average household, but one races for pride, not for a prize. Horseracing comes in two varieties: The competition of speed and the competition of grace and style. It usually takes three to five days to come to the final race. After weeks or even months of rigorous training and meticulous care, horses appear tense and spirited on the big day. Do remember it is a taboo to touch a race horse on that day.
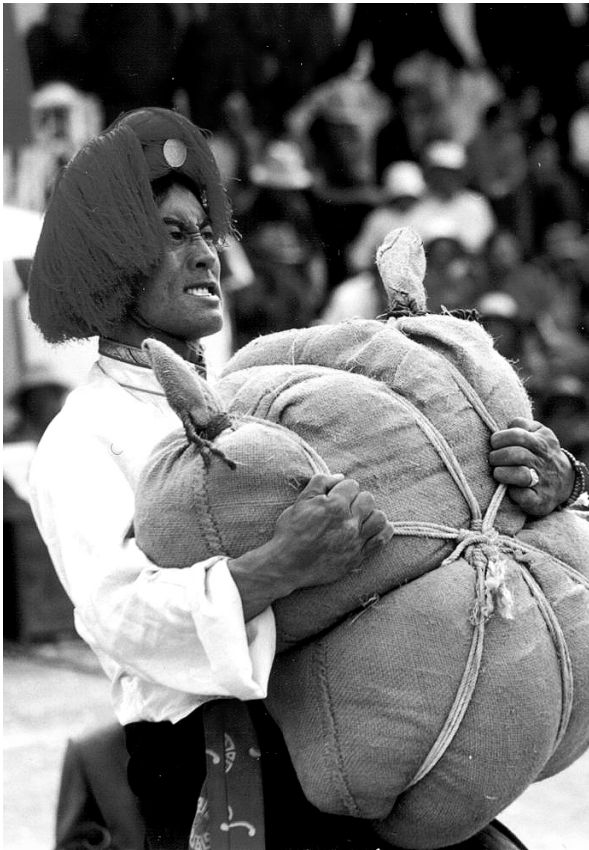
Sandbag Holding, Yulshul   *Cham Dance, Yulshul*

A religious dance called *cham* is also performed. For the religious Tibetans, it offers a chance for them to recognize their own protector deity so at their death they will be able to follow the right deity to the next life. Horseracing is also a sporting event. Archery, weight-lifting (called Sandbag Holding in Tibetan), running, and horseback performance are common events. Popular to the public is the folk dancing competition represented by teams from all neighboring townships, counties, and prefectures. For photographers, the main attraction tends to be the "fashion show" where one witnesses jaw-dropping displays of wealth by Tibetans wearing traditional costumes with colorful

333

Dancing Contest, Yulshul

Dancers Waiting for the Results

Nomad Women in Full Dress Attending Horseracing Festival, Maqu, Gannan

and extremely expensive jewelry.

The real fun is, not surprisingly, people watching. For a non-Tibetan spectator, the well-dressed men and women in the audience are nothing short of a stunning visual feast which often ends with one's deep sigh for not having had the foresight to bring enough rolls of film. For Tibetans, the horseracing festival is an official opportunity for young people to make friends with others. Singing contests of impromptu love songs held in the evening can go on for hours, from dusk to dawn, adding a romantic atmosphere to the occasion.

❖ 18.5 Key Sentence Patterns

■ 18.5.1 Verb (past) + རྗེས་ *After* + clause

(1) དགུན་གནང་ / དབྱར་གནང་བཏང་རྗེས་ཁྱོ་གང་ང་འགྱོ་རྒྱུ་ཡིན།
After winter/summer vacation starts, where will you go?

(2) མི་དགི་སྲིང་མོ་ཕྱིར་ར་ཡུའུ་འ་ཡོང་རྗེས་ཨ་མ་ཞེ་གི་དགའ་གོ་གི།
After her younger sister came back home, the mother was very happy.

(3) འདྲ་པར་བླངས་རྗེས་ཁི་ཚོའི་བོད་གི་ཟ་ཁང་ནང་ང་ཕྱིན་པ་ལ།
After taking pictures, they went to a Tibetan restaurant.

(4) ངས་བོད་སྐད་བསླབ་རྗེས། ང་བོད་གི་སྒྲ་དབྱངས་ང་ཉན་རྒྱུའི་དགའ་བཏང་པ་ལ།
After I studied Tibetan, I like to listen to Tibetan music.

(5) རྡོས་ཟ་འཕྲངས་རྗེས་ང་ཁ་བྷི་ཕོར་བ་གང་འཕྲང་རྒྱུའི་དགའ་འ།
After finishing (eating) lunch, I like to drink a cup of coffee.

(6) འཆམ་ཚེད་རྗེས་ཁི་ཚོའི་རྟ་རྒྱུགས་རྒྱུ་རེད།
After the *cham* dance is finished, they will race the horses.

■ 18.5.2 མ (Neg.) + Verb (past) + སྔོན་ན་ *Before* + clause

(1) ང་ཡུལ་ཤུལ་ལ་མ་སོང་སྔོན་ན་ཁམས་སྐད་སློབ་རྒྱུ་ཡིན།
Before I go to Yulshul, I'll study Kham dialect.

(2) ཁི་དགི་པེ་ཅིན་ན་མ་སོང་སྔོན་ན་གོན་རྒྱུའི་གསར་བ་ཟིག་ཉོ་རྒྱུ་རེད།
Before he goes to Beijing, he will buy a new robe.

(3) ངས་སྒྲོལ་མ་འ་ཁ་པར་མ་བཏང་སྔོན་ན། ཁྱོས་ང་འ་མི་དགི་ཁ་པར་ཨང་གྲངས་སྟེར་དགོ་རེད།
Before I call Drolma, you need to give me her telephone number.

(4) ཉིས་སྟོང་བཞི་གི་ལོ་འ་ང་མཚོ་སྔོན་ན་མ་ཡོང་སྔོན་ན། ང་ཨ་རི་ནས་སྒྱུ་རྩལ་གྱོ་ནོ་གི་སློབ་མ་ཟིག་ཡིན།
Before I came to Qinghai in 2004, I was an art student in the US.

(5) ཁྱོ་ཁྱོའུ་ཨ་ཁུ་ཚེ་རིང་རྒྱལ་ལ་བལྟ་གི་མ་སོང་སྔོན་ན། རབ་ཡིན་ན་ཁྱོས་ཇ་ཚ་ཅིག་ཉོས་ན་ཪྟ་གི།
Before you go to see Uncle Tserang Gyal, it's better for you to buy some tea.

(6) ངས་བོད་སྐད་མ་བསླབ་སྔོན་ན། ཨ་མདོའི་ཁ་སྐད་ར་དབུས་གཙང་གི་ཁ་སྐད་མི་འདྲ་ནོ་མི་ཤེས།
Before I studied Tibetan, I didn't know that the Amdo dialect is different from the
Lhasa dialect.

■ 18.5.3 Verb (past) + ན + (འ་གྱུར་གི) ཪྟ་གི།

(1) ཁྱེ་བོད་གི་གྲོགས་པོ་ར་མཉམ་གི་སོང་ན་འགྱུར་གི་ཪྟ་གི།
It's better if you go have fun with Tibetan friends.

(2) རྟ་རྒྱུགས་དུས་ཆེན་གི་སྐབས་བ་སོང་ན་འགྱུར་གི་ཪྟ་གི།
It's better if you go during a horseracing festival.

(3) མི་དགེ་འ་སྐེ་རྒྱན་ཞིག་ཉོས་ན་འགྱུར་གི་ཪྟ་གི།
It's better to buy her a necklace.

(4) ལྷ་མོ་གི་སྐྱེས་སྐར་ར་ངས་མི་དགེ་འ་ཅི་ཞིག་ཉོས་ན་ཪྟ་གི།
For Lhamo's birthday, what is the best that I could buy her?

(5) ཁྱོས་མི་དགེ་འ་སྐེ་རྒྱན་ཞིག་ཉོས་ན་ཪྟ་གི། མི་དགེ་དེ་འ་དགའ་ནོ་ཁོ་ཐག་ཡིན།
It is best for you to buy a necklace for her. She will surely like it.

(6) དབྱར་ཁ་འདི་འ་ཨུ་ཆོ་ས་ཆ་གང་ང་སོང་ན་འགྱུར་གི་སྐྱིད་གི།
Where is the best place for us to go this summer?

■ 18.5.4 Experience Marker མྱོང་

(1) ཁྱོ་ཡུལ་ཤུལ་ལ་སོང་ཨེ་མྱོང་།
Have you been to Yulshul?

(2) ཁྱོས་ཨོ་ཇ་འཐུངས་ཨེ་མྱོང་།
Have you ever drunk milk tea?

(3) ང་ཨ་མེ་རི་ཀ་སོང་མ་མྱོང་།
I have never been to America.

(4) ངས་སྟོན་ཆད་མི་དགེ་མྱིང་གོ་མ་མྱོང་།
I have never heard her name before.

(5) ངས་སྟོན་ཆད་དེ་བཀོལ་མྱོང་ང་།
I have used it before.

(6) ངས་མི་དགེ་རིག་མྱོང་ང་།
I have seen her.

(7) ངས་ནག་ཆུ་གི་རྟ་རྒྱུག་དུས་ཆེན་ན་མྱིང་ཆེན་པོ་ཡོད་ནོ་གོ་མྱོང་ང་།
I have heard that Naqu's horseracing festival is very famous.

■ 18.5.5 Difference Between A and B

(1) ཡུལ་ཤུལ་ར་ཁྱོད་ཡུལ་གི་ཞིང་སྟེ་གཉིག་ག་མི་འདྲ་ས་ཆེ་ཟིག་ཡོད་གི།

Is there any difference between Yulshul and your hometown?

(2) ང་ར་ངེ་སྨུན་གཉིག་ག་མི་འདྲ་ས་མང་ང་ཟིག་ཡོད།

There are many differences between my brother and me.

(3) ཁི་ཚོས་བཤད་ནོ་གི་སྐད་ཆ་ར་ཨམ་སྐད་གཉིག་ག་འདྲ་ནི་མ་རེད།

Their spoken language is different from Amdo dialect.

(4) གློག་ཀླད་གསར་པ་འདི་ར་རྙིང་པ་འདི་གཉིག་ག་འདྲ་ནི་མ་རེད།

The new computer is different from the old one.

(5) ཁམས་ར་ཨ་མདོ་གཉིག་གི་གོན་རྒྱུའི་མི་འདྲ་ས་མང་ནི་རེད།

The costumes from Kham and Amdo are very different.

■ 18.5.6 Adverbial Construction: VP + ནོ + Adj

(1) མི་དགོས་བླངས་ནོ་ཨེ་ཧ་གི།

Does she sing well?

(2) ཐའི་མུའུ་གིས་བོད་སྐད་བཤད་ནོ་སོ་ཕི་འ་བླས་ན་དག་གི།

Tom speaks Tibetan better than Sophie.

(3) ཏ་ནག་པོ་གན་རྒྱུགས་ནོ་ཏ་ར་ར་དེ་འ་བླས་ན་མགྱོགས་གི།

That black horse over there runs faster than this white one.

(4) དགེ་རྒན་དཔའ་མོ་མཚོ་གིས་བཤད་ནོ་དལ་གི།

Teacher Huamo Tso speaks more slowly.

(5) ངས་བླས་ན་ཟླ་བས་དབྱིན་སྐད་བཤད་ནོ་ཞེ་གི་དག་གི།

I think that Dawa speaks English very well.

■ 18.5.7 Direct Quote ཟེར་གི and ཟེས་ཡོད་གི (Review)

(1) དཔེ་ཆའི་ཐོག་ན་ཁི་ཚོས་ཁམས་སྐད་བཤད་ནི་རེད་ཟེས་ཡོད་གི།

The book says that they speak Kham dialect.

(2) ང་ཡ་ཕས་བོད་གི་ཁྱི་ཞེ་གི་བཙན་རབས་ཟེར་གི།

My father says Tibetan dogs are the best.

(3) མི་དགི་དགེ་རྒན་གིས་དབྱིན་ཡིག་སློབ་རྒྱུའི་ཙི་གི་ཟིག་ར་མི་དགའ་གི་ཟེར་གི།

Her teacher says that it's not difficult to learn English at all.

(4) ཚགས་པར་ཐོག་ན་ད་ལོའི་ཏ་རྒྱུགས་ན་ཉིང་ང་བླས་ན་རྒྱ་ཆེ་རབས་ཟེར་གི།

The newspaper says this year's horseracing is better than last year's.

■ 18.5.8 བཅགས and གོན to Wear

(1) ཁི་ཚོས་མགོ་བཏགས་ཡོད་ནོ་ར་ལུས་གོན་ཡོད་ནོ་ཚང་མ་ཞེ་གི་ཡག་གི།

What they wear on the head and what they wear on the body are both beautiful.

(2) མི་དགེས་བཏགས་ཡོད་ནོ་དེའི་ཕྱིང་ང་བཞོ་ལུང་ཟེར་གི།

What she wears on her belt is called "*sholung*" in Tibetan.

(3) མི་དགེས་བྱུ་རུའི་སྐེ་རྒྱན་ཞིག་བཏགས་ཡོད་གི།

She wears a coral necklace.

(4) མི་དགེས་གོན་ཡོད་ནོ་དགུན་ལྭ་མ་རེད།

What she wears is not winter robe.

(5) ངེ་སྤུན་ཝ་ཞུ་གོན་རྒྱིའོ་དགའ།

My brother likes to wear fox fur hats.

■ 18.5.9 *As Soon As*

(1) ཁྱོས་ཅིག་བལྟས་ནེ་ར་ཁི་དགེ་གང་གི་ཡིན་ནོ་ཤེས་རྒྱུ་རེད།

As soon as you see a person you know where he is from.

(2) ཁྱོས་ཅིག་ཉན་ནེ་ར་ཁི་དགེས་བཤད་ནོ་བོད་སྐད་ཡིན་མིན་ཤེས་ནེ་རེད།

As soon as you hear him talk you'll know whether he is Tibetan or not.

(3) མི་དགི་གྲོགས་པོ་ཚོ་ཐོན་ནེ་ར་ཁི་ཆའི་ཁྲིད་ལེ་མི་དགི་ཁང་པ་གསར་བ་ར་ལྟ་གི་ཕྱུད་ཐལ།

As soon as her friends arrived, she took them to see her new house.

(4) དབྱར་གནང་བཏང་ནེ་ར་ང་ཕ་མ་གཉི་ག་ར་བལྟ་གི་འགྲོ་རྒྱུ་ཡིན།

As soon as summer vacation starts, I will go to see my parents.

(5) ཐོའི་སྨུའུ་ཡུལ་ཤུལ་ལ་ཐོན་ནེ་ར་པར་མང་ང་ཟིག་རྒྱབ་ཐལ།

As soon as Tom arrived at Yulshul, he took lots of pictures.

(6) ཁྱོ་གཉི་ག་པེ་ཅིན་ན་ཐོན་ནེ་ར་ང་ཞ་གོད།

As soon as you two arrive in Beijing, let me know.

❖ **18.6 Exercises**

18.6.1 Listening Comprehension

 Answer the following question in English

(1) Where did Tom go during the summer vacation?

(2) Can Tom communicate with the local people he visited? Why?

(3) What is the dialect Tom learned? Is it the same as the Kham dialect?

(4) What dialect should Tom learn if he wants to go travel in Tibet?

18.6.2 Fill in the Blanks

 ནོ། ང། ར། ནེ། ན། གིས། ལ།

(1) དགུན་གནང་བཏང་རྗེས་ལུ་ཆའི་དེ་ཕ་ཡུལ་___བོང་___ཆེ་མོ་རེད།

338

(2) དཔེ་ཆའི་ཐོག___ཡུལ་ལུལ___ཁམས་སྐད་བཤད___རེད་ཟེར་ཡོད་གི།

(3) མགོ་བཏགས་ཡོད___ར་ལུས་འགྱུར་ཡོད___ཚང་མ་ཨ་མདོ___མི་འདུ།

(4) ངས་ཅིག་བལྟས___ར་མི་དགི་རིག་ཐལ། མི་དགིས་སྐྱ་ལེན་གི་ཡོད་གི།

(5) ཁི་དགིས་གོན་ཡོད་___དེའི་ཕྱིང___ལྔ་ཤུ་ཟེར་གི།

18.6.3 Translation

(1) A: Is the necklace that you are wearing (made of) silver or gold?

   B: It's made of gold and turquoise.

(2) A: Have you heard about horseracing in Yulshul?

   B: No, I haven't. Where is Yulshul?

   A: It's in the south of Qinghai. The horseracing in Yulshul is very famous.

(3) A: My elder sister married a rich Kham man last year.

   B: Have you met her husband?

   A: No, I haven't. When they got married, I was studying in Beijing.

(4) A: In your opinion, when is the best time to go to Sichuan?

   B: This book says it's better to go to Sichuan in autumn.

   A: Okay, let's go there in September.

(5) A: Is there any difference between Kham costumes and U-Tsang costumes?

   B: Yes, they are very different.

   A: Can you distinguish who is from Kham and who is from U-Tsang as soon as see them?

   B: Yes, of course I can.

18.6.4 Answer the Questions: Answer the following questions according to the suggestions

(1) ཁྱོ་ནག་རྟུ་འ་ཆེ་ཟིག་ག་སོང་ནི་ཡིན།

   (to see its horseracing festival)

(2) ཁྱི་མཚོ་སྟོན་ན་མ་ཡོང་སྟོན་ན་ཆེ་ཟིག་ལས་གི་ཡོད།

   (learn Amdo dialect; before..)

(3) ཁྱོའི་ཡུའི་འ་ནམ་སོང་ནི་ཇ་རྒྱུ་རེད།

   (it's the best time to…; summer)

(4) བོད་ར་ཨ་མེ་རི་ཁ་ནས་འ་ཕྱར་གི་ཕྱིང་ཆེ་ནོ་དུས་ཆེན་གང་རེད།

   (in my opinion; Christmas or the Shotun Festival)

18.6.5 Reading Comprehension

སློང་། ཨ་རོ། མའི་རེའི། ཕའོ་མུའུ་གིས་ཁྱོས་བོད་སྐད་བསླབས་སྐྱོང་ཞིག་ཟེར་གི། དེ་ཨེ་བདེན། མའི་རེའི། བདེན། ངས་ན་ཉིང་རྗི་ལིང་ནས་བོད་སྐད་བསླབས་སྐྱོང་ང་།

སློང་། ཁྱོས་བོད་ཡིག་ཚི་ཞིག་ག་བསླབས་ནི་ཡིན།

མའི་རེའི། ང་རྗི་ཁྲིན་ན་ཡོད་དུས་བོད་ཀྱི་གྲོགས་པོ་ཞིག་ཡོད། ངས་མི་དགི་གྱོན་གོས་རིག་ནི་ར་བོད་ལ་མང་ར་ཞིག་དོ་ཤེས་ན་འདོད་སོང་། ངས་ཐོག་མར་ཁྱི་ཆོའི་གི་སྐད་ཆ་བསླབ་ན་འདོད་གི། དེ་ནས་ད་བོད་ཀྱི་རིག་གནས་ར་བསླབ་ན་འདོད་གི།

སློང་། མི་དགིས་ཚི་ཞིག་གོན་ཡོད་གི།

མའི་རེའི། མི་དགིས་ཚ་རུ་གི་དགུན་ལུ་ཞིག་ར་ཕ་ནུ་ཞིག་གོན་ཡོད་གི། ད་རུང་བུ་མོའི་སྐེ་རྒྱན་དམར་རོ་ཡག་པ་ཞིག་ར་བཏགས་ཡོད་གི།

སློང་། ཁྱི་ར་མི་དགི་འདྲ་པར་ཨེ་ཡོད།

མའི་རེའི། ཡོས་ཡོད། འདི་ར་ལྟོས་ར། ཁྱོས་བལྟས་ན་མི་དགི་གོན་རྒྱུའི་ཨེ་ཡག་གི།

སློང་། ཨ་ཨ། ཞེ་གི་ཡག་གི། བོད་ཡིག་སློབ་རྒྱུའི་ཨེ་དགའ་གི།

མའི་རེའི། དགའ་གི།

སློང་། ང་ཟླ་བ་གཤེག་མོ་ར་བོད་ལ་འགྲོ་རྒྱུ་ཡིན། མ་སོང་སྟོན་ན་ངས་བོད་སྐད་ཞིག་སློབ་ན་འདོད་གི། ཁྱོས་ང་ཁྲིད་ན་ཨེ་ཆོག

མའི་རེའི། ཡོས་ཆོག

Answer the following questions in English
   (1) When and where did Mary learn the Tibetan language?
   (2) Why does Mary want to learn Tibetan?
   (3) What did Mary's friend wear?
   (4) How difficult does Mary think it is to learn Tibetan?
   (5) Why does John want to learn Tibetan too?